

DET KONGELIGE
MILJØVERNDEPARTEMENT

DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT

Høringsutkast:

Veileder for regionale planer for vindkraft

**- vedlegg til Retningslinjer for planlegging og lokalisering av
vindkraftanlegg**

Innhold

1.0 INNLEDNING.....	3
2.0 PLANPROGRAM – REGIONALE VINDKRAFTPLANER	4
2.1 BAKGRUNN FOR PLANPROGRAM	4
2.2 ORGANISERING OG GJENNOMFØRING AV ARBEIDET MED PLANPROGRAMMET.....	4
2.3 PLANPROGRAMMET – FORSLAG TIL DISPOSISJON	4
2.3.1 Bakgrunn og formål med planarbeidet.....	4
2.3.2 Energisituasjonen og infrastruktur i regionen	5
2.3.3 Andre regionale føringer.....	5
2.3.4 Avgrensing av planområde.....	5
2.3.5 Avklaring av kunnskaps- og dokumentasjonsbehov om viktige hensyn	6
2.3.6 Organisering, framdrift og offentlig medvirkning.....	6
3.0 UTREDNINGSTEMA OG VIKTIGE HENSYN SOM KAN VURDERES I PLANEN; METODISK TILNÆRMING.....	7
3.1 OMRÅDER OMFATTET AV ULIKE TYPER VERN	7
3.2 LANDSKAP	8
3.3 BIOLOGISK MANGFOLD.....	10
3.4 INNGREPSFRIE NATUROMRÅDER I NORGE (INON)	11
3.5 KULTURMINNER OG KULTURMILJØ	12
3.6 FRILUFTSLIV	13
3.7 REISELIV.....	14
3.8 REINDRIFT	14
3.9 ANDRE HENSYN	16
4.0 VERDIVURDERING OG RESULTATPRESENTASJON	17
5.0 SUMVIRKNINGER	19
6.0 UTARBEIDELSE AV PLANFORSLAG MED KONSEKVENsutREDNING.....	20

*Bildet på forsiden er fra vindparken på Hitra (Eldsfjellet)
Fotograf: Statkraft*

1.0 Innledning

Formålet med denne veilederen er å konkretisere hvordan arbeidet med regionale planer for vindkraft kan utføres på en hensiktsmessig måte. *Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg* (heretter; retningslinjene) anbefaler utarbeidelse av regionale planer i form av fylkesdelplaner etter plan- og bygningsloven for å fremme utbygging av vindkraftanlegg med akseptabelt konfliktnivå. Planene skal styrke grunnlaget for helhetlige vurderinger av konsesjonssøknader. Saksbehandlingen kan dermed bli mer effektiv og forutsigbar til fordel for både tiltakshavere og andre berørte samfunnsinteresser.

Godkjente regionale vindkraftplaner skal legges til grunn for fylkeskommunal virksomhet og være retningsgivende for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i fylket. Godkjente regionale vindkraftplaner vil inngå i grunnlaget for NVE's konsesjonsbehandling av enkeltprosjekter lokalisert innenfor planområdet.

Som presisert i retningslinjene bør planene fokusere på å kartlegge og karakterisere områders konfliktpotensial og ikke vurderer enkeltprosjekter. Planleggingen skal være robust i forhold til nye og endrede prosjekter. Planarbeidet skal kunne gjennomføres innenfor akseptable tids- og kostnadsrammer. Kartleggingsarbeidet skal normalt baseres på eksisterende kunnskap. Det anbefales at man i første omgang prioriterer å utarbeide planer for områder hvor det er potensial og interesse for utbygging i et 10-15 års perspektiv.

Som anbefalt i retningslinjene, bør planarbeidet bestå av to faser. Første fase, som bør starte med utarbeidelse av planprogram, er en kartlegging og systematisering av kunnskap om viktige hensyn i de ulike delene av planområdet. På bakgrunn av den foreliggende informasjonen fra kartleggingsarbeidet i første fase og regionale prioriteringer, bør planene angi områder der etablering av vindkraftanlegg ut fra viktige hensyn vurderes som spesielt konfliktfyllt og områder der etablering av vindkraftanlegg tilsvarende vurderes å være akseptabelt.

I kapittel 2 gis det en redegjørelse for bruk av planprogram i oppstarten av arbeidet med regionale planer, samt en mal for utforming av planprogrammet. I kapittel 3 beskrives anbefalt metodisk tilnærming for å kartlegge utvalgte viktige nasjonale og regionale hensyn. De hensyn som omtales er valgt ut fordi de er relevante ved vurdering av arealers egnethet for vindkraft samtidig som de egner seg for å bli vurdert i en arealbasert oversiktsplan. I kapittel 4 anbefales hvordan verdivurderingen av aktuelle arealer kan gjennomføres og hvordan resultatene kan presenteres. I kapittel 5 drøftes hvordan sumvirkninger av flere prosjekter i en region kan vurderes. I kapittel 6 redegjøres for utarbeidelse av planforslag med konsekvensutredning.

2.0 Planprogram – regionale vindkraftplaner

2.1 Bakgrunn for planprogram

Etter forskrift om konsekvensutredninger av 1. april 2005 skal det utarbeides et planprogram for alle planer som omfattes av forskriften. Regionale planer for vindkraft omfattes av KU-forskriften hvis planen gir retningslinjer for utbyggingsbeslutninger i etterfølgende plan- og konsesjonsprosesser. I praksis vil dette omfatte planer som angir områder der etablering av vindkraftanlegg vurderes å være akseptabelt i forhold til viktige hensyn. For vurdering av viktige hensyn vises det til kapittel 3.

Ved oppstart av planarbeidet vil det ikke alltid være klart om planen til sist vil ende opp med å angi områder hvor etablering av vindkraftanlegg vurderes å være akseptabelt i forhold til viktige hensyn, og om planen dermed omfattes av KU-forskriften. Det anbefales likevel å utarbeide et planprogram for alle regionale planer for vindkraft. Et planprogram vil kunne bidra til å strukturere den videre organiseringen og gjennomføringen av planarbeidet, og bidra til tidlig avklaring av planarbeidets formål, innhold og kunnskaps- og dokumentasjonsbehov. Et viktig formål med planprogrammet vil være å klargjøre og avgrense planområdet i den enkelte region. Hvis det bestemmes at planen utelukkende skal være en kartlegging av viktige hensyn, omfattes den ikke av KU-forskriften.

2.2 Organisering og gjennomføring av arbeidet med planprogrammet

For regionale planer for vindkraft vil fylkeskommunen være ansvarlig myndighet og ha ansvaret for å utarbeide forslag til planprogram, sende dette på høring og fastsette endelig program når høringen er gjennomført. Det er viktig at fylkeskommunen organiserer planarbeidet på en måte som sikrer best mulig medvirkning fra sentrale aktører som energimyndigheter, fylkesmannen, kommunene og andre relevante sektormyndigheter. I regioner med reindrift vil Sametinget, reindriften og dens styrings- og forvaltningsorganer være viktige deltakere. Også andre aktører som bl.a. energi- og utbyggingsselskaper, aktører innen reiselivsnæringen samt frivillige organisasjoner må sikres mulighet for god deltakelse, for eksempel gjennom opprettelse av referansegrupper.

Ved oppstart av arbeidet med planprogrammet bør også behovet for samarbeid med nabofylker vurderes, herunder om det er hensiktsmessig å utarbeide en plan som omfatter flere fylker.

Forslag til planprogram skal sendes på høring til berørte myndigheter og organisasjoner og legges ut til offentlig ettersyn i minimum seks uker. Etter at høringen er avsluttet skal fylkeskommunen vurdere innkomne innspill og i nødvendig grad innarbeide disse i planprogrammet før dette fastsettes. For å sikre god forankring av planarbeidet anbefales det at planprogrammet fastsettes politisk. Før fylkeskommunen fastsetter planprogrammet skal programmet forelegges Miljøverndepartementet. I pkt 2.3 gis det et forslag til disposisjon for planprogram for regionale planer for vindkraft. I pkt 2.3.4 gis det en nærmere omtale av avgrensning av planområdet.

2.3 Planprogrammet – forslag til disposisjon

2.3.1 Bakgrunn og formål med planarbeidet

Under dette avsnittet bør det redegjøres for formålet med utarbeidelse av den regionale planen. I tillegg bør det også redegjøres for andre relevante nasjonale og regionale energipolitiske målsettinger som kan knyttes opp mot utarbeidelse av en regional plan for vindkraft. Det bør også framgå at

planarbeidet skal fokusere på å kartlegge og karakterisere områders verdier og konfliktpotensial, og ikke omfatte vurderinger av enkeltprosjekter.

2.3.2 Energisituasjonen og infrastruktur i regionen

Dette avsnittet bør kort redegjøre for kraftsituasjonen i regionen, og hvordan denne forventes å utvikle seg i planperioden. Avsnittet bør også gi en oversikt over kjent informasjon om vindressursene i regionen og gi en oppstilling av eksisterende og planlagte vindkraftprosjekter. Aktuelle problemstillinger knyttet til nettkapasitet og infrastruktur beskrives under dette avsnittet.

2.3.3 Andre regionale føringer

Andre relevante regionale planer etc. som kan ha betydning for planarbeidet bør beskrives. Dette vil særlig være planer for ivaretagelse og utvikling av andre viktige hensyn, for eksempel regionale planer knyttet til reiseliv, naturmiljø, friluftsliv, næringsliv osv.

2.3.4 Avgrensning av planområde

Behovet for planer vil variere og vil blant annet være avhengig av potensial og interesse for utbygging, miljøverdier, og brukerinteresser. I områder med få prosjekter er planbehovet mindre. Det betyr at det i noen fylker ikke er aktuelt å utarbeide plan, mens det i andre kan være formålstjenlig at det lages en plan som omfatter flere delområder. I noen tilfeller bør flere fylkeskommuner samarbeide om å vurdere og eventuelt utarbeide en regional plan for vindkraft.

Et viktig formål med planprogrammet og høringen vil være å avgrense planområdet, dvs hvilke arealer som skal kartlegges nærmere og inngå i planforslaget. Planområdet bør også deles inn i hensiktsmessige kartleggingsenheter (delområder). Planområdet kan være sammenhengende eller bestå av flere avgrensede områder. I forslag til planprogram skal det gis en beskrivelse av de områder en anser som viktig å få kartlagt. Forslag til planområde synliggjøres på kart i relevant målestokk.

I forslag til planprogram gjøres en enkel avgrensning av planområdet og dets delområder ved at en tar utgangspunkt i alle områder i regionen som ut fra eksisterende kunnskap om vindforhold og nettkapasitet kan ha et utbyggingspotensial innen et 10-15 års perspektiv. Det bør tas utgangspunkt i NVEs vindatlas som finnes tilgjengelig på NVEs hjemmesider http://www.nve.no/modules/module_109/publisher_view_product.asp?iEntityId=8922 og eventuell annen tilgjengelig informasjon. Det presiseres at NVE's vindressurskart hovedsakelig dekker kun kysten, og at det er usikkerhet knyttet til resultatene. En tommelfingerregel er at en midlere vindhastighet over 6 m/s ansees som et minimumskrav for at vindforholdene kan være aktuelle å utnytte til vindkraft. Ved interesse fra fylkeskommuner kan det være mulighet for samarbeid om geografisk utvidelse av kartverket. NVE samarbeider allerede med fylkeskommunene i Rogaland og Nordland om slik utvidelse. Detaljerte målinger av vind og turbulens er kostbare og bør foretas på prosjektnivå.

Gjennom høring og offentlig ettersyn av planprogrammet vil det kunne komme innspill fra et bredt spekter av samfunnsaktører om hensyn som bør vektlegges ved avgrensingen av planområdet. Det kan være aktuelt å justere planområdet der vindforholdene vurderes som gode, men hvor nettkapasitet, infrastruktur eller andre forhold gjør at utbyggingsaktørene vurderer områdene som uaktuelle for utbygging innenfor planens tidshorisont. For å sikre at planen konsentrerer seg om områder som faktisk er aktuelle for vindkraftetablering, er dette viktige hensyn å vurdere ved avgrensning av planområdet. Hvis det vurderes som sannsynlig at disse forholdene kan bli endret, bør det likevel vurderes å ta med slike områder for å gjøre planen mer robust over tid. Oversiktstall for tilgjengelig nettkapasitet og

informasjon om eventuelle nær forestående utvidelser i et gitt område kan etterspørres fra NVE og de aktuelle nettkonsesjonærer. Hvis vesentlige nettforsterkninger innen og mellom regioner forutsettes før vindkraftanlegg eventuelt kan etableres i deler av planområdet, må dette komme tydelig frem for de områdene det gjelder.

Områder bør i utgangspunktet ikke utelates fra det videre kartleggingsarbeidet selv om det antas at etablering av vindkraft i området vil komme i konflikt med de viktige hensynene som er omtalt i retningslinjene og kapittel 3 i denne veilederen. Det vil nettopp være viktig at også disse områdene inngår i kartleggingen som grunnlag for den senere avklaringen og prioriteringen av ulike områders egnethet til vindkraftformål. Unntaket er vernede områder. Det synes ikke å være behov for at planene omfatter lovhjemlede vernede/fredete/beskyttede områder. Hva som er tillatt av tiltak i slike områder vil avhenge av vernekategori og formålet med vernet, og styres av egne forvaltningsregimer med videre veiledning. Det kan imidlertid være fordelaktig å kartfeste områder med særskilt beskyttelse i planene, da vernet kan hensyntas av forvaltningen også i områder utenfor verneområdene. Hvis vernede områder omfattes av planområdet, se nærmere omtale i kap. 3.1.

2.3.5 Avklaring av kunnskaps- og dokumentasjonsbehov om viktige hensyn

Det er i utgangspunktet de temaene som er omfattet av kapittel 3 i denne veilederen som bør inngå i kartleggingsarbeidet. I den grad noen av temaene ikke er relevante i den aktuelle regionen, bør de utelates som kartleggingstema. Videre vil avgrensningen av planområdet, bl.a. basert på uttalelser ved høringen av planprogrammet, være viktig for hvilke tema som vil inngå i kartleggingsarbeidet. Av hensyn til omfang og framdrift i planarbeidet bør det vises tilbakeholdenhet med å legge til temaer til kartleggingsarbeidet utover de som er gitt i kapittel 3.

Det er lagt til grunn at kartleggingsarbeidet knyttet til regionale planer for vindkraft normalt skal kunne baseres på eksisterende kunnskap. Planprogrammet bør inneholde en oversikt over kjent kunnskap på regionalt nivå, herunder gjennomførte registrerings- og utredningsarbeider, for de ulike temaene som skal inngå i kartleggingen. I tilfeller hvor det åpenbart mangler grunnlagsmateriale til å gjennomføre en verdivurdering innenfor ett eller flere tema, bør det redegjøres for dette. Det bør også klargjøres hvilken kunnskap som vil bli innhentet i forbindelse med planarbeidet. Hensynet til fremdriften i planarbeidet må tillegges stor vekt, og nytten av å innhente ny kunnskap som en del av kartleggingsarbeidet, må veies opp mot dette. Der planen påpeker mangelfullt datagrunnlag, vil dette være viktig informasjon til konkret planlegging av prosjekter i området ved å angi nødvendig kunnskap som bør innhentes i forbindelse med konsekvensutredninger og konsesjonsbehandling.

Anbefalt metodebruk knyttet til de ulike temakartleggingene er beskrevet i kapittel 3, og dersom fylkeskommunen velger å benytte denne er det i planprogrammet tilstrekkelig å vise til dette. Så langt det er praktisk mulig bør det redegjøres for hvilke instanser som skal stå for gjennomføringen av de ulike temakartleggingene.

2.3.6 Organisering, framdrift og offentlig medvirkning

Planprogrammet bør beskrive hvordan planarbeidet er organisert og redegjøre for den planlagte fremdriften i arbeidet, samt tiltak for å sikre informasjon til og medvirkning fra myndigheter, organisasjoner og publikum.

3.0 Utredningstema og viktige hensyn som kan vurderes i planen; metodisk tilnærming

Dette kapittelet gir anbefalinger for en metodisk tilnærming til kartlegging av viktige nasjonale og regionale hensyn. Miljø- og energimyndighetene anbefaler denne tilnærmingen for at kartleggingen skal gi et godt grunnlag for vurdering av arealers egnethet for vindkraft. Bruk av felles metodikk i alle fylker vil øke verdien av planene ved å muliggjøre sammenlikning på tvers av regioner.

Hensynene som anbefales vurdert i hvert enkelt delområde i en regional vindkraftplan er:

1. områder omfattet av ulike typer vern
2. landskap
3. biologisk mangfold
4. inngrepsfrie naturområder i Norge (INON)
5. kulturminner og kulturmiljø
6. friluftsliv
7. reiseliv
8. reindrift

Enkelte andre hensyn som kan vurderes inkludert er omtalt i 3.9. Grenseoppgangen mellom enkelte av de ulike hensyn/tema som vurderes i planen kan være utfordrende å trekke. Det bør derfor kommenteres spesielt hvis de samme verdiene/elementene i området påvirker utfallet av verdivurderingen under flere av temaene vesentlig. Slik informasjon om ”overlapper” mellom tema er nyttige i planarbeidets andre fase hvor det skal angis områder der etablering av vindkraftanlegg ut fra viktige hensyn vurderes som spesielt konfliktfylt og områder der etablering av vindkraftanlegg ut fra viktige hensyn vurderes å være akseptabelt..

I planer der det i deler av planområdet forutsettes vesentlig nettforsterkninger innen og mellom regioner før vindkraftanlegg eventuelt kan etableres, må dette komme tydelig frem for de områdene det gjelder. Oversiktstall for tilgjengelig nettkapasitet og informasjon om eventuelle nær forestående utvidelser i et gitt område kan etterspørres fra NVE og de aktuelle nettkonsesjonærer. Planen bør på overordnet nivå kommentere viktige miljø- og samfunnsinteresser som kan bli berørt ved eventuell nettforsterkning og som bør hensyntas ved konsesjonsbehandling. Hvorvidt det er behov for nettforsterkninger ved vindkraftutbygging i et område, skal imidlertid ikke påvirke hvordan konfliktpotensialet ved vindkraftutbygging vurderes i planen. Det vises til at konfliktnivået ved eventuell nettforsterkninger avhenger av spenningsnivå, trasévalg, og mulige avbøtende tiltak, og at behovet for nettforsterkning avhenger av vindkraftprosjektenes størrelse og antall, andre produksjonsplaner og forbruksutvikling i området. Dette er forhold som vurderes i konsesjonsbehandlingen.

3.1 Områder omfattet av ulike typer vern

I arbeidet med en regional plan for vindkraft bør det avklares om aktuelle arealer for vindkraft berører et eller flere av de nedenunder nevnte kategorier for vern. Dersom aktuelle arealer for vindkraft er i nærheten av vernede områder eller i foreslått vernede områder, bør det gjøres en konkret vurdering av om verneverdiene vil bli negativt påvirket hvis vindkraft etableres.

Metodisk tilnærming

Innenfor områder omfattet av vern er avveininger mellom bruk og vern i utgangspunktet foretatt, og det vil normalt foreligge konkrete retningslinjer for forvaltning og bruk av området som vil tilsi at utbygging av vindkraft ikke er aktuelt. Dette gjelder:

- Områder på UNESCOs liste over verdens kultur- og naturarv
- Ramsarområder (våtmarksområder med internasjonal status i henhold til Ramsarkonvensjonen)
- Områder vernet etter naturvernloven (nasjonalparker, naturreservater, landskapsvernområder, biotopvernområder og i noen naturminner)
- Områder fredet ved særskilt vedtak etter kulturminneloven (kulturmiljøfredning, § 20 og fredning av bygninger, anlegg m.v. og område rundt fredet kulturminne, §§ 15, 19 og 22a)
- Områder med biotopvern etter viltloven
- Områder for bevaring av kulturminner eller naturvernområder regulert etter plan- og bygningsloven § 25.6.

Hvis disse områdene inngår i planområdet eller grenser til dette, bør de vises på kart som vernet område, eventuelt med en følgetekst.

Konfliktpotensialet ved etablering av vindkraftanlegg i foreslått vernede områder eller i nærheten av vernede områder vil avhenge av i hvilken grad tiltaket kommer i konflikt med verneverdiene og formålet med vernet. Dette må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle.

På samme måte må det gjøres en konkret vurdering av konfliktpotensialet i forhold til verneverdiene dersom det planlegges vindkraftanlegg innenfor nedbørsfeltet til et vernet vassdrag.

Når det gjelder automatisk fredete kulturminner vises det til kapittel 3.2.3 og vedlegg II i retningslinjene.

3.2 Landskap

I arbeidet med en regional plan for vindkraft kan landskapet i aktuelle delområder klassifiseres i henhold til metodikken som er skissert i tabell 1.

Metodisk tilnærming

Det anbefales at man under planleggingen søker å identifisere større landskapsrom der vindkraftutbygging kan komme i konflikt med landskapsverdier. NIJOS har utviklet et referansesystem for landskap der Norge er delt inn i 45 landskapsregioner (Puschmann 2005). Hver region har sin landskapskarakter, basert på seks ulike landskapskomponenter. Denne regioninndelingen er hovedsakelig basert på naturgeografiske kriterier, selv om kulturhistoriske elementer er med i beskrivelsene. Det kan derfor være behov for suppleringer i regionbeskrivelsene for å få med de kulturhistoriske trekkene.

Regioninndelingen alene gir ikke grunnlag for å verdsette og prioritere landskap innen regionen uten videre analyser. Slike analyser er gjennomført i enkelte fylker eller deler av fylker. Det anbefales at det i planleggingen refereres til referansesystemet for landskap. I tillegg til å sikre det sjeldne,

særpregede og spesielle kan det i fylkesplansammenheng være relevant å diskutere behovet for også å sikre typiske eller representative landskap i fylket.

Ut over de kvaliteter et landskapsrom innehar, vil landskapets synlighet være sentralt i verdsettingen. Eksempelvis vil synlighet fra bebyggelse og viktige ferdselsårer kunne være med på å øke verdien av et landskapsrom eller landskapselement. Ved kartlegging og prioritering av landskapet må det legges vekt på landskapsverdier knyttet til landskapsformene, biologisk mangfold, kulturpåvirkning og kulturspor, natur- og kulturhistorie. Lokalsamfunnets oppfatning av landskapests verdi og egne omgivelser skal vektlegges, jf. den Europeiske Landskapskonvensjonen (2004). Til særpregede landskapselementer er det ofte knyttet lokal historie og symbolverdier som er viktige for stedsidentiteten. Mange kilder til landskapsverdiene vil finnes i regional forvaltning, kommuner, frivillige organisasjoner og hos privatpersoner.

Grenseoppgangen mot de andre hensynene som skal verdivurderes i planen (særlig biologisk mangfold, INON, kulturminner og –miljøer, friluftsliv og reiseliv) kan være særlig utfordrende å trekke for temaet landskap. Landskapet utgjør en helhet der mange elementer inngår og har verdier knyttet til kunnskap, opplevelse og bruk. For å minimere overlappingen mellom det som vurderes under de ulike utredningstema, skal det for temaet landskap fokuseres på elementenes betydning for helheten, ikke elementene i seg selv. Ettersom friluftsliv og reiseliv også blir vurdert som selvstendige tema, bør det kommenteres spesielt hvis områdets bruksverdi for disse aktivitetene påvirker verdivurderingen under også temaet landskap vesentlig.

Tabell 1. Klassifisering av landskap.

Tema og kilde	Stor verdi	Middels verdi	Liten verdi
Landskap Landskapsregioner i Norge, Nasjonalt referansesystem for landskap (Puschmann 1998 og 2005) Verdifulle kulturlandskap i Norge (Det sentrale utvalg for registrering av verdifulle kulturlandskap 1994)	- Landskap som er spesielle, sjeldne eller særpregede nasjonalt eller regionalt - Landskap som har stor opplevelses og symbolverdi for - stedsidentitet - friluftsliv - reiseliv - Kulturhistorisk svært verdifulle landskap - Nasjonalt viktige kulturlandskap	- Landskap som er spesielle, sjeldne eller særpregede lokalt - Landskap som har noe opplevelse og symbolverdi for - stedsidentitet - friluftsliv - reiseliv - Kulturhistorisk verdifulle landskap	• Ordinære landskap • Landskap uten spesiell opplevelses- og symbolverdi for - stedsidentitet - friluftsliv - reiseliv • Landskap som ikke influerer på verdifulle kulturminner og kulturmiljø

Landskap er omtalt i flere stortingsmeldinger, bl.a. St.meld. nr. 29 (1996-1997) *Regional planlegging og arealpolitikk* og St.meld. nr. 26 (2006-2007) *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*, jf. den Europeiske landskapskonvensjonen som Norge har sluttet seg til.

3.3 Biologisk mangfold

I arbeidet med en regional plan for vindkraft kan aktuelle delområders verdi for biologisk mangfold vurderes i henhold til metodikken som fremgår av tabell 2.

Metodisk tilnærming

Det vil være naturlig å ta utgangspunkt i den kommunale kartleggingen av biologisk mangfold, og de registreringer for øvrig som er gjort på av arter, natur- og vegetasjonstyper. Mye av denne informasjonen er samlet i Naturbasen (www.naturbase.no). DN's håndbøker gir veiledning i kartlegging og verdsetting, og anbefales benyttet, jf. tabell 3. "Norsk Rødliste 2006" (www.artsdatabanken.no) gir en oversikt over arter som vurderes å ha en begrenset levedyktighet i Norge over tid, og som det derfor er nødvendig å fokusere spesielt på, bl.a. i sammenheng med areal- og ressursforvaltning. På sikt skal truede og sårbare naturtyper også inkluderes i den nasjonale rødlisten. Inntil en slik utvidet rødliste er ferdig, må kriteriene i DN's håndbøker og i Fremstad & Moens "Truede vegetasjonstyper" benyttes.

Tabell 2. Forslag til verdivurdering av rødlistearter, naturtyper og truede vegetasjonstyper.

Tema og kilde	Stor verdi	Middels verdi	Liten verdi
Norsk Rødliste 2006 (www.artsdatabanken.no) www.naturbase.no	Viktige områder for: - Arter i kategoriene "kritisk truet", "sterkt truet" og "sårbar" i Norsk Rødliste 2006 - Arter på Bern liste II - Arter på Bonn liste I	Viktige områder for: - Arter i kategoriene "nær truet" eller "datamangel" i Norsk Rødliste 2006 - Arter som står på den regionale rødlisten	Andre områder
Naturtyper www.naturbase.no DN Håndbok 13: Kartlegging av naturtyper DN Håndbok 11: Viltkartlegging DN Håndbok 15: Kartlegging av ferskvannslokaliteter	- Naturtyper som er vurdert til svært viktige (verdi A) - Svært viktige viltområder (vektall 4-5) - Ferskvannslokaliteter som er vurdert som svært viktig (verdi A)	- Naturtyper som er vurdert til viktige (verdi B) - Viktige viltområder (vektall 2-3) - Ferskvannslokaliteter som er vurdert som viktig (verdi B)	Andre områder
Truede vegetasjonstyper Fremstad & Moen 2001	Områder med vegetasjonstyper i kategoriene "akutt truet" og "sterkt truet"	Områder med vegetasjonstyper i kategoriene "noe truet" og "hensynskrevende"	Andre områder

Biologisk mangfold er omtalt i flere stortingsmeldinger, bl.a. St.meld. nr 42 (2000-2001) *Biologisk mangfold. Sektoransvar og samordning* og St.meld. nr. 26 (2006-2007) *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*.

3.4 Inngrepsfrie naturområder i Norge (INON)

I arbeidet med en regional plan for vindkraft kan aktuelle delområder verdivurderes ved bruk av kategoriene for INON i tabell 3. Det bør særlig legges vekt de villmarkspregede områdene og ubrutte områder fra fjord til fjell.

Metodisk tilnærming

Oversikt over inngrepsfrie naturområder samt mer utfyllende informasjon om begrepet og nasjonale føringer finnes på DNS hjemmesider www.dirnat.no/INON. Forslag til verdivurdering av INON er gitt i tabell 3.

Verdien av de inngrepsfrie naturområdene øker normalt med avstand til eksisterende tekniske inngrep. Det vil si at villmarkspregede områder (> 5 kilometer fra tyngre tekniske inngrep) har en høyere verdi enn sone 1 og sone 2 områder (henholdsvis 3-5 og 1-3 kilometer fra tyngre tekniske inngrep).

Avstandssoneringen i INON tar imidlertid ikke høyde for topografi. INON-tapene må også vurderes i forhold til den lokale og regionale INON-statusen. Det vil si at i områder med lite gjenværende INON vil tap av INON vektlegges høyere enn i områder med mye gjenværende INON. I tillegg kan det være naturlig å vektlegge i verdivurderingen om inngrepsfrihet er med på å forsterke andre verdier, eks. friluftsliv eller biologisk mangfold.

Reduksjon av INON vil således være en indikasjon på en konflikt, men av ovennevnte grunner vil det være viktig å vurdere graden av konflikt konkret for hvert enkelt tilfelle.

Tabell 3. Forslag til verdivurdering av INON

Tema og kilde	Stor verdi	Middels verdi	Liten verdi
Inngrepsfrie og sammenhengende naturområder. Direktoratet for naturforvaltning.	- Villmarkspregede områder - Sammenhengende inngrepsfrihet fra fjord til fjell, uavhengig av sone - Inngrepsfrie områder i regioner med lite rest-INON	Inngrepsfrie naturområder forøvrig	Ikke inngrepsfrie naturområder

Verdien av inngrepsfrie naturområder er omtalt i en rekke stortingsmeldinger, bl.a. St.meld. nr. 29 (1996-1997) *Regional planlegging og arealpolitikk* og St.meld. nr 39 (2000-2001) *Friluftsliv – ein veg til høgare livskvalitet*, St.meld. nr 42 (2000-2001) *Biologisk mangfold* og St.meld. nr. 25 (2004-2005) *Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand*.

3.5 Kulturminner og kulturmiljø

I arbeidet med en regional plan for vindkraft kan kulturminner og kulturmiljø for aktuelle delområder vurderes i henhold til metodikken som er skissert i tabell 4.

Metodisk tilnærming

Det vil være naturlig å ta utgangspunkt i den kulturminnefaglige kunnskapen og registreringene som fylkeskommunene, Sametinget og kommunene har, og det som er nedfelt i fylkes(del)planer, kommune(del)planer eller ulike rapporter. Landskap vil være det overordnede temaet for å ivareta omgivelsene for verdifulle kulturminner og kulturmiljø. Under temaet kulturminner og kulturmiljø må viktige kulturminners sårbarhet for inngrep i deres omgivelser identifiseres og vurderes jf. bl.a. følgende punkter:

- Kulturmiljøer med automatisk fredete kulturminner (bergkunst, boplasser, gravrøyser, samiske hellige steder, fangstanlegg, nausttuffer etc.)
- Middelalderkirkesteder, – kirkegårder og klosteranlegg
- Fyrstasjoner, losstasjoner, uthavner og sjømerker
- Handelssteder og gjestgiverier
- Forsvarsanlegg og krigsminner
- Særegne bygningsmiljøer (fiskevær og fiskerihavner, strandsteder, samiske/kvænske/norske fiskerbondeplasser, gårdsanlegg)
- Marine kulturminner

Kartleggingsarbeidet og verdivurderingen av kulturminner og –miljø bør være på et overordnet nivå. Det må gjøres en verdivurdering og sårbarhetsvurdering av de ulike kulturminnene og kulturmiljøene i forhold til vindkraftanleggs direkte og visuelle virkninger. Det anbefales at man gjør en konkret vurdering av verdi og sårbarhet av kulturminneverdiene i forhold til omgivelsene ved fastsettelse av buffersoner, og ikke baserer seg på å bruke faste avstandsparametere. Det bør gis en beskrivelse av og begrunnelse for utstrekningen til disse områdene. Riksantikvarens veileder "Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar" vil kunne være til hjelp i den metodiske tilnærmingen. Forslag til verdivurdering av områdene er gitt i Tabell 2.

Tabell 4. Klassifisering av kulturminner.

Tema og kilde	Stor verdi	Middels verdi	Liten verdi
Kulturminner Kulturminnedatabasen Askeladden Vindkraft og kulturminneinteresser (Riksantikvaren 2005)	Områder med nasjonale og/eller særlig viktige regionalt verdifulle kulturmiljøer og kulturminner .	Områder med regionalt og lokalt viktige kulturmiljøer og kulturminner	Områder uten verdifulle kulturminner/ kulturmiljøer eller hvor potensialet for slike er begrenset

Kulturminner og kulturmiljøer er omtalt i flere stortingsmeldinger, bl.a. St.meld. nr 16 (2004-2005) *leve med kulturminner* og St.meld. nr. 26 (2006-2007) *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*.

3.6 Friluftsliv

I arbeidet med en regional plan for vindkraft kan friluftslivsinteresser i aktuelle delområder vurderes i henhold til metodikken i tabell 5.

Metodisk tilnærming

En oversikt over områder avsatt til friluftsliv vil være en naturlig start på et planarbeid. Oversikten bør omfatte områder som er avsatt spesielt til friluftslivsformål gjennom overordnede planer og reguleringsplaner, og områder som er sikret for friluftslivet gjennom erverv og avtaler om bruksrett. Naturbase (se www.naturbase.no) inneholder avgrensning og informasjon om friluftslivsområder som er sikret gjennom statlig deltakelse (statlig eie eller bidrag til kommunalt eie). Kommunale friområder er ikke dekket gjennom Naturbase.

For kartlegging av verdifulle friluftslivsområder for øvrig vil vi anbefale å ta utgangspunkt i en metodikk for verdsetting av friluftslivsområder som angitt i DN Håndbok 25: "Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder" (se www.dirnat.no). I håndboken gjennomgås en oppdeling av friluftslivsområdene i områdetyper, og kriterier for verdsetting basert på en vurdering av i alt 12 ulike tema (se kap. 4.2.5).

Kun et fåtall kommuner har gjennomført kommunedekkende verdsetting. Verdsettingskriteriene i DN Håndbok 25 kan med utgangspunkt i eksisterende kunnskaper, og informasjonen som kommer inn gjennom planprosessen, gi et godt utgangspunkt for verdsetting av områder.

Tabell 5. Kriterier for verdsettelse av tema friluftsliv.

Tema og kilde	Stor verdi	Middels verdi	Liten verdi
Friluftsliv DN Håndbok 25: Kartlegging og verdsetting av friluftsområder www.naturbase.no	• Svært viktige friluftsområder (verdi A) • Offentlig sikrede friluftsområder • Regulerte friluftsområder/ friområder etter pbl § 25	• Viktige friluftsområder (verdi B)	• Andre registrerte friluftsområder

Friluftsliv er omtalt i flere stortingsmeldinger, bl.a. St.meld. nr 39 (2000-2001) *Friluftsliv – ein veg til høgare livskvalitet* og St.meld. nr. 26 (2006-2007) *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*.

3.7 Reiseliv

I arbeidet med en regional plan for vindkraft kan reiseliv for aktuelle delområder i planen vurderes i henhold til metodikken i tabell 6.

Metodisk tilnærming

En oversikt over hvilke områder som er vesentlige for det nasjonale og regionale reiselivsproduktet, og reiselivsdestinasjoner der natur og landskap er en vesentlig del av attraksjon eller produktet, skal danne utgangspunkt for kartleggingsarbeidet. Utover den informasjon fylkeskommunen selv innehar, kan opplysninger om reiseliv i regionen innhentes fra Innovasjon Norge og lokale, regionale og nasjonale reiselivsaktører. Disse aktørene kan også kontaktes for å vurdere verdien av de ulike områdene som kan ha betydning for reiselivet.

Aktuelle områder som er viktige for reiselivet kan verdivurderes i henhold til tabell 6. I vurdering av aktuelle delområder i planen bør det fokuseres på om verdien av reiselivsproduktet og/eller reiselivsdestinasjonen vil kunne bli påvirket av en eventuell etablering av vindkraftanlegg i området. Det er bruksverdien av områdets kvaliteter for reiselivet som skal vurderes, natur- og kulturmiljøkvalitetene i seg selv vurderes under forutgående tema.

Tabell 6. Verdivurdering av reiseliv hvor landskapet eller naturen er en vesentlig del av attraksjonen

Tema og kilde	Stor verdi	Middels verdi	Liten verdi
Fylkeskommunen Innovasjon Norge NHO Reiseliv Lokale, regionale og nasjonale reiselivs-aktører	Områder som er vesentlige for ivaretagelsen av det norske reiselivsproduktet, og nasjonalt viktige reiselivsdestinasjoner hvor landskapet eller naturen er en vesentlig del av attraksjonen	Områder som er vesentlige for ivaretagelsen av det regionale eller lokale reiselivsproduktet, og regionalt og lokalt viktige reiselivsdestinasjoner hvor landskapet eller naturen er en vesentlig del av attraksjonen	Andre reiselivsdestinasjoner hvor landskap eller natur er en vesentlig del av attraksjonen

3.8 Reindrift

I arbeidet med en regional plan for vindkraft innenfor reinbeiteområder, må det gjøres konkrete vurderinger om i hvilken grad reindriftnæringen kan bli berørt. Aktuelle delområders verdi for reindrift kan vurderes i henhold til metodikken i tabell 7.

Metodisk tilnærming

Reindriftsforvaltningen i det aktuelle reinbeiteområdet har reindriftsfaglig kunnskap og informasjon om reindriftens bruk og arealbehov. Det bør derfor tas utgangspunkt i dette. Denne kunnskapen vil blant annet fremkomme av reinbeitedistriktenes egne distriktsplaner og arealbrukskart som Reindriftsforvaltningens lokale områdekontor besitter. Med hensyn til hvilke forhold som er kritiske for reindriften vil også ”Oppdragsrapport 10/2004 Vindkraft og reindrift” utgitt av NVE og Reindriftsforvaltningen i fellesskap, være viktig. Denne rapporten finnes på NVEs hjemmesider.

Etablering av vindkraftanlegg i reinbeiteland vil direkte legge beslag på beitearealer, og kan føre til indirekte forstyrrelser og ulemper for reindriften i områdene. Hvor store ulemper utbyggingen påfører reindriften avhenger blant annet av prosjektets størrelse, utforming og plassering i terrenget. Erfaringene med de fleste sakene med utbygging av vindkraft i områder med reindrift er at disse søkes lokalisert i viktige områder for reindriften. Dette henger for eksempel sammen med at de vindutsatte områdene utgjør områder som blir avblåst og dermed snøfattige vinterstid og følgelig representerer sentrale beiteområder. Sommerstid kan de vindutsatte områdene være viktige luftingsområder som reinen søker til for å unngå varme og insektplage. I tillegg kan områdene også være kalvingsland som blir tidlig bart.

Det er et overordnet politisk mål å opprettholde den tradisjonelle nomadiske reindriften som innebærer flyttinger mellom åtte ulike årstidsbeiter. Nye utbyggingsprosjekter kan være ødeleggende for reindriften hvis beiting og trekk vanskeliggjøres eller hindres. Dette betyr ikke at ethvert inngrep er like skadelig, og at alt reinbeiteland er like viktig. Enkelte områder er av avgjørende betydning for rein og reindrift, mens andre områder brukes mer sporadisk og har ikke en like sentral rolle for reindriften i området.

I arbeidet med en plan som ivaretar reindriftens interesser vil det være viktig å identifisere det som omtales som reindriftens særverdiområder og minimumsbeiter. Med særverdiområder menes.

- Flytteveier
- Brunstland
- Kalvingsland
- Sentrale luftingsområder
- Anlegg for merking, skilling og slaktning av rein.

Minimumsbeitene er de årstidsbeitene som begrenser de ulike reinbeitedistriktenes bæreevne med hensyn til reintall.

Konfliktgraden ved etablering av vindkraftanlegg må særlig ses i sammenheng med tiltakets effekt på særverdiområder og minimumsbeiter. I denne sammenheng er det svært viktig å vurdere i hvilken grad etablering av vindkraftanlegg vil begrense muligheten for å utøve reindrift i reinbeitedistriktet. Det må også være sentralt å avklare i hvilken grad eventuelle omlegginger av driften er mulig og i hvilken grad andre omkringliggende/tilstøtende distrikter blir direkte berørt. Totalvirkning ved etablering av flere vindkraftanlegg innenfor et eller flere reinbeitedistrikter vil også være et sentralt tema. Eventuelle indirekte driftsmessige ulemper som merarbeid og ekstra kostnader må også inngå i en vurdering av konfliktgraden.

I forbindelse med planprosesser er det viktig å være inneforstått med at det senest i St.prp. nr. 64 (2005-2006) *Om reindriftsavtalen 2006/2007 om dekning av kostnader vedrørende*

radioaktivitet i reinkjøtt, og om endringer i statsbudsjettet for 2006 m.m. blant annet er uttalt at det er viktig av reindriftens interesser og behov blir synliggjort og ivaretatt. Videre er det påpekt at andre interesser vil bli trukket inn i arbeidet med en bedre sikring av reindriftens arealer. Dette tilsier at reindriftens interesser vil måtte tillegges betydelig vekt.

Som eksempel på hvordan reindriftsområder kan verdivurderes vises til nedenstående tabell.

Tabell 7. Verdivurdering av områder med reindriftsinteresser

Tema og kilde	Stor verdi	Middels verdi	Liten verdi
Reindriftsforvaltningen	Minimumsbeiter og særverdiområder (kalvingsområder, parringsland, flyttleier, trekkleier og reindriftsanlegg)	Områder med reindrift, men ikke særverdiområder og minimumsbeiter.	Områder uten reindrift.

3.9 Andre hensyn

I tillegg til de hensynene som er behandlet foran kan også andre forhold være aktuelle å vurdere i arbeidet med en regional plan for vindkraft. Andre aktuelle tema kan være positiv og negativ påvirkning på lokalt næringsliv, landbruk og andre utmarksnæringer enn reindrift og reiseliv.

Av andre hensyn som kan bli berørt av vindkraftverk, men som ikke er godt egnet til å bli vurdert i en arealrettet fylkesdelplan, kan nevnes radaranlegg til forsvaret, sivil luftfart, meteorologiske installasjoner og andre lignende installasjoner som kan bli påvirket. Denne type hensyn blir best ivaretatt gjennom konsesjonsbehandlingen av enkeltprosjekter i medhold av energiloven da endringer i prosjektet kan avbøte mulige ulemper som for eksempel degradering av radaranlegg med mer.

For å sikre at planarbeidet kan skje innenfor akseptable tidsrammer anbefales det at fylkeskommunene inkluderer kun de hensynene som både er særlig relevante og egnede til å bli vurdert i en arealrettet fylkesdelplan.

4.0 Verdivurdering og resultatpresentasjon

Verdivurderingen av det enkelte fagtema bør baseres på etablert metodikk og foreliggende informasjon i baser, rapporter og oversikter i tillegg til lokalkunnskap om planområdet, jf. kapittel 3. Verdivurderingen sier i utgangspunktet noe om hvilke kvaliteter som finnes for de ulike fagtema innen hvert av delområdene innen planområdet. Verdivurderingen sier ikke nødvendigvis noe om konfliktnivået, men en høy verdi innen et fagtema indikerer at det er et potensial for konflikt.

Basert på kartleggingen av de ulike fagtemaene og verdivurderingen av de temaene som er relevante for hvert delområde, bør resultatene oppsummeres i en tabell (eks i tabell 8). Verdivurderingen er delt inn i en skala som går fra stor, middels til liten verdi. Siste kolonne angir hvor godt datagrunnlaget i et delområde er. Kvaliteten på datagrunnlaget klassifiseres i fire grupper (0-3) hvor 3 er best og 0 tilsvarer "intet grunnlag".

Hvert delområde bør også presenteres grafisk i form av et eller flere kart. Hvorvidt det bare presenteres et oversiktskart over delområdet eller om det også lages temakart for hvert fagtema kan vurderes avhengig av mengden informasjon og detaljgrad. For å oppnå oversiktighet og forståelse for hvilke hensyn som veier tyngst i de ulike delene av planområdet, synes det hensiktsmessig at hvert tema i denne fasen av planarbeidet behandles separat uten vekting og aggregering. En serie med temakart eller en oversiktlig tabell (som beskrevet ovenfor og i tabell 8) kan være et godt utgangspunkt for å vurdere et områdes tålegrense og mulighetene for å tilpasse prosjekter slik at akseptabelt konfliktnivå oppnås. Dersom det utarbeides samlekart hvor alle tema inkluderes, må det gå klart fram hvordan hvert område verdivurderes innen de individuelle tema.

Det bør i tillegg til en oppsummerende tabell også gis en oppsummerende tekst som beskriver hvert delområde i fylkesdelplanen, verdiene i de enkelte delområdene og konfliktpotensialet. Hvis det ikke presenteres fagtemakart bør tekstdelen av oppsummeringen gi informasjon om det er avgrensede områder innen delområdet som innehar viktige kvaliteter.

En oppsummerende tekst for hvert delområde bør inneholde følgende elementer:

- Beskrivelse av delområdets geografisk avgrensing og størrelse.
- Begrunnelse for utvelgelse av delområdet.
- Beskrivelse av de ulike fagtemaene, hvilke verdier som er registrert og kvaliteten på datagrunnlaget. Hvis det er kun avgrensede områder innen delområdet hvor elementer av høy verdi er registrert, bør dette omtales spesielt.
- Konfliktpotensialet knyttet til de ulike fagtemaene/delområdene.
- Beskrivelse av potensielle sumvirkninger, jf. omtale i kapittel 5.
- Beskrivelse av hvilke hensyn som er spesielt viktige i det aktuelle delområdet for å ivareta de registrerte verdiene, og hvilke fagtemaer som bør behandles spesielt grundig i forbindelse med et eventuelt utbyggingsprosjekt.
- Beskrivelse av potensielle positive virkninger av utbygging av vindkraftanlegg i delområdet.
- Referanser og grunnlagmateriale benyttet i verdivurderingen.

Tabell 8. Eksempel på en tenkt verdivurdering for et delområde. Nærmere beskrivelse av de enkelte vurderingskriteriene finnes i beskrivelsen av hvert enkelt fagtema i kapittel 3.

Tema	Vurderingskriterier for det aktuelle planområdet	Stor	Middels	Liten	Datagrunnlag 3- Godt 2- Middels 1- Mangelfullt 0- intet grunnlag
Landskap	Spesielt verdifulle og sårbare landskapstyper	X			2
Biologisk mangfold	Forekomst av rødlistearter/truete naturtyper og arter		X		3
Inngrepsfrie naturområder (INON)	Forekomst av inngrepsfrie naturområder			X	1
Viktige kulturminner/ kulturmiljø	Forekomst av viktige og sårbare kulturlandskap og kulturminneområder		X		2
Viktige områder for friluftsliv	Forekomst av sikrede og viktige friluftsområder		X		2
Reiseliv	Forekomst av område for reiseliv hvor landskapet eller naturen er en vesentlig del av attraksjonen	X			1
Reindrift	Områdets betydning for reindrift		X		2

5.0 Sumvirkninger

Sumvirkninger kan defineres som:

- de samlede konsekvenser av flere vindkraftanlegg innenfor et geografisk avgrenset område, eller
- de systematiske virkninger vindkraftanlegg har på et tema, for eksempel en art eller en naturtype, innen et større geografisk område.

Et eksempel kan være om det vurderes etablert vindkraftanlegg i flere kystlyngheiområder i et fylke. Da bør den regionale planen vurdere de potensielle konsekvensene av dette samlet for hele regionen. En type sumvirkninger som er vanskeligere å vurdere i en regional plan er hvis det for eksempel på nasjonalt nivå vurderes etablert vindkraftanlegg i flere sentrale hekkeområder for hubro langs kysten. Da må de samlede konsekvensene for utviklingen av hubrobestanden i Norge vurderes. En slik sumvirkningsvurdering som går utover regionens geografiske utstrekning, må foretas på nasjonalt nivå av konsesjonsmyndighetene i samarbeid med berørte myndigheter. Det er likevel viktig at de regionale planene peker på denne type sumvirkningsproblematikk der den er aktuell.

Virkninger av vindkraftanlegg i umiddelbar nærhet av hverandre blir vurdert i tilknytning til konsesjonsbehandling i medhold av energiloven. Eksisterende konsesjoner for vindkraftverk, eller vindkraftverk i drift, blir alltid vurdert opp mot virkninger av nye prosjekter som er til konsesjonsbehandling i en region. NVE vil legge til rette for samordnet konsesjonsbehandling av vindkraftanlegg i utvalgte regioner, hvor geografisk avgrensning baseres på nettstruktur og innmatningskapasitet i kraftledningsnettet. Dette gir NVE og høringsinstansene økt mulighet til en samlet vurdering og styrker mulighetene til å velge de beste prosjektene. Regionale planer som omtaler og vurderer potensialet for sumvirkninger innen regionen, kan ytterligere styrke beslutningsunderlaget for energimyndigheten og kommunale planmyndigheter.

Metodisk tilnærming

Metoder for vurdering av sumvirkninger er svakt utviklet. Dette gjelder spesielt vurderinger på overordnet, aggregert nivå, hvor informasjonen er begrenset og hvor enkelttiltakene ikke skal vurderes. Det foreslås derfor at potensialet for sumvirkninger inngår som en skjønnsmessig omtale og vurdering under oppsummeringen av hvert enkelt tema og for hvert enkelt delområde. Et eksempel på forhold som er viktige å belyse er hvis noen delområder hver for seg har lavt konfliktpotensial, men konflikten ville blitt høy hvis vindkraftanlegg skulle blitt etablert i flere av dem.

Potensialet for sumvirkninger i regionen bør vurderes både mot de enkelte fagtema og samlet for alle fagtemaene. Formålet er å identifisere den potensielle samlede virkningen hvis flere utbyggingsprosjekter realiseres innen planområdet. Sumvirkninger bør vurderes ut i fra tålegrenser i den grad slike grenser er definerte eller mulig å fastsette. Det anbefales å starte med de antatt enkleste temaene, for eksempel INON. Til slutt vurderes virkninger for alle temaene samlet basert på en sammenstilling av enkelttemaene. Muligheten for sumvirkninger vil normalt være større i områder hvor utbyggingsprosjektene ligger så nært at de influerer på samme landskapsrom, samme naturtype, økosystem, friluftslivsområde eller kulturmiljø, sammenlignet med områder der prosjektene ligger mer spredt.

6.0 Utarbeidelse av planforslag med konsekvensutredning

På bakgrunn av regionale prioriteringer og informasjonen fra kartleggingsarbeidet i første fase, bør det i andre fase av planarbeidet utarbeides et planforslag som i henhold til retningslinjene angir:

- områder der etablering av vindkraftanlegg, basert på foreliggende kunnskap og regionale prioriteringer, ut fra viktige hensyn vurderes som spesielt konfliktfylt
- områder der etablering av vindkraftanlegg, basert på foreliggende kunnskap og regionale prioriteringer, ut fra viktige hensyn vurderes å være akseptabelt

Å komme frem til et planforslag med en regional vurdering og prioritering av områder som spesifisert i kulepunktene over, krever både faglige og politiske avveininger. Sett i lys av det nasjonale målet om økt utbygging av vindkraft, bør det i planarbeidet aktivt søkes områder med akseptabelt konfliktpotensial. Dette innebærer en regionalpolitisk vurdering og avveining av resultatene fra verdikartleggingen i første fase av planarbeidet. Begrepet "spesielt konfliktfylt" bør forbeholdes områder som inneholder helt spesielle kvaliteter innen et tema, eller hvor det er flere viktige tema som hver for seg er vurdert til å ha høy verdi. I kapittel 3 i Retningslinjene er det for hvert tema gitt eksempler på områder med svært stort konfliktpotensial.

For å sikre at planen gir et hensiktsmessig bidrag til videre planlegging av vindkraft, er det viktig at planforslaget tydelig viser:

- hvilket kunnskapsgrunnlag som er lagt til grunn for de faglige vurderingene
- hvilke avveininger som er gjort i alle delområder
- hvilket eller hvilke hensyn som er utslagsgivende for konfliktpotensialet i de ulike delområdene
- hvilke hensyn som bør vektlegges ved konsekvensutredning og vurdering av eventuelle konkrete planer om vindkraftutbygging i de ulike delområdene
- hvilke vurderinger som er gjort av potensielle sumvirkninger av flere anlegg i planområdet

Etterprøvbarehet av fakta og identifisering av kunnskapshull bør vektlegges. Hvis planene omfatter områder der det er behov for vesentlige nettforsterkninger må disse forholdene komme tydelig frem for de områdene det gjelder.

Det antas at det innen planområdet vil være arealer som ikke kan karakteriseres som "spesielt konfliktfylt", men som planen ut fra regionale prioriteringer heller ikke vil karakterisere som et område med akseptabelt konfliktpotensial. Dette kan være områder hvor konfliktpotensialet ligger et sted mellom de to kategoriene, eller områder hvor datagrunnlaget er så dårlig at det ikke er tilrådelig å forsøke å anslå konfliktpotensialet. I det siste tilfellet bør det opplyses om hvilke(t) tema dette gjelder.

Den oppsummerende karakterisering av områder bør baseres på vurdering av tilgjengelig informasjon. Mangelfullt informasjonsgrunnlag er ikke et selvstendig grunnlag for at området karakteriseres som spesielt konfliktfylt. Datagrunnlagets kvalitet skal vises særskilt i den regionale planen, og markering av mangelfullt datagrunnlag vil være en viktig informasjon til tiltakshavere og energimyndighetene i forbindelse med fastsettelse av program for konsekvensutredninger og konsesjonsbehandling. I konsekvensutredningen i forbindelse med konsesjonsbehandlingen av enkeltprosjekter kan det innhentes informasjon om forhold der datagrunnlaget er mangelfullt.

For regionale planer som angir områder der vindkraftutbygging vurderes å være akseptabelt, skal det gis en redegjørelse på oversiktsnivå for virkningene for miljø, naturressurser og samfunn av eventuell

utbygging, jf. forskrift om konsekvensutredninger. Verdikartleggingen og resultatpresentasjonen, jf. kapittel 3, 4 og 5, skal gi det nødvendige kunnskapsgrunnlaget for å beskrive konsekvensene av vindkraftutbygging innenfor de ulike delområdene på et oversiktsnivå. Endelig avklaring av konsekvenser og konflikter for konkrete utbyggingsprosjekter skjer ved behandling av den enkelte søknad med konsekvensutredning som vil være basert på mer detaljert og utfyllende kunnskap.

7.0 Referanser og informasjonskilder

Tematisk oversikt over aktuelle referanser og informasjonskilder.

Vindressurser

NVE 2003: *Vindatlas*.

http://www.nve.no/modules/module_109/publisher_view_product.asp?iEntityId=8922

Landskap

Det sentrale utvalg for registrering av verdifulle kulturlandskap (1994): *Mer enn bare landskap! Del 4 Sluttrapport fra det sentrale utvalget*. Laget på oppdrag fra Miljøverndepartementet.

<http://www.dirnat.no/multimedia.ap?id=23723> (juni 2007)

Europeiske Landskapskonvensjonen (2004): Fulltekst tilgjengelig på

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/176.doc>. Om konvensjonen på MDs nettsider:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/Planlegging_Plan-_og_bygningsloven/Landskapskonvensjonen.html?id=410080 og på DN's nettsider:

<http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500022663> (juni 2007)

Miljøverndepartementet (2007): *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*. St.meld. nr. 26 (2006-2007)

Miljøverndepartementet (1997): Regional planlegging og arealpolitikk. St meld nr 29 (1996-1997)

Puschmann, O. (2005): *Nasjonalt referansesystem for landskap. Beskrivelse av Norges 45 landskapsregioner*. NIJOS, publikasjon 10/05

Puschmann, O. (1998): Nasjonalt informasjonssystem for landskap, bruk av ulike kilder som grunnlag for å beskrivelse av underregioner. NIJOS, publikasjon 12/98

Naturmiljø

Artsdatabanken (2006): *Norsk Rødliste 2006*. www.artsdatabanken.no

Direktoratet for naturforvaltning: *Inngrepsfrie naturområder i Norge (INON)*. www.dirnat.no og

<http://dnweb5.dirnat.no/inon/> (juni 2007)

Direktoratet for naturforvaltning: *Naturbase*; -database om natur og friluftsliv inkludert resultater fra kommunenes kartlegging av biologisk mangfold. <http://naturbase.no>

Direktoratet for naturforvaltning (2006): *Kartlegging av naturtyper. Verdsetting av biologisk mangfold*. DN Håndbok 13 2. utgave-2006.

<http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500003671&language=0> (juni 2007)

Direktoratet for naturforvaltning (2001): *Kartlegging av ferskvannslokaliteter*. DN Håndbok 15. <http://www.vanninfo.no/sider/dn15/> (juni 2007)

Direktoratet for naturforvaltning (2000): *Viltkartlegging*. DN Håndbok 11. <http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=1002071> (juni 2007)

Fremstad, E. & Moen, A. (red.) 2001. *Truete vegetasjonstyper i Norge*. - NTNU Vitenskapsmuseet Rapp. bot. Ser. 2001-4: 1-231. http://www.ntnu.no/vmuseet/botavd/rapp2001_4.pdf (juni 2007)

Miljøverndepartementet (2007): *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*. St.meld. nr. 26 (2006-2007)

Miljøverndepartementet (2001): *Biologisk mangfold. Sektoransvar og samordning*. St.meld. nr 42 (2000-2001)

Kulturminner og kulturmiljø

Riksantikvaren: *Askeladden*; -kulturminnedatabase. <http://askeladden.ra.no>

Riksantikvaren (2005): *Vindkraft og kulturminneinteresser. Riksantikvarens foreløpige oversikt over områder med meget stor konflikt knyttet til etablering av landbaserte vindkraftanlegg for kyststrekningen fra Finnmark til Vest-Agder*. Rapportnummer: RA 2003/40-15

Riksantikvaren (2003): *Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar*. Rettleiar. Riksantikvarens rapporter nr 31, 2003

Miljøverndepartementet (2007): *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*. St.meld. nr. 26 (2006-2007)

Miljøverndepartementet (2005): *Leve med kulturminner*. St.meld. nr. 16 (2004-2005)

Friluftsliv og utmarksbaserte aktiviteter/næringer

Direktoratet for naturforvaltning: *Naturbase*; -database om natur og friluftsliv inkludert resultater fra kommunenes kartlegging av biologisk mangfold. <http://naturbase.no>

Direktoratet for naturforvaltning (2004): *Kartlegging og verdsetting av friluftsområder*. Håndbok 25-2004. <http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500003689&language=0>

Direktoratet for naturforvaltning (2001): *Friluftsliv i konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven*. Håndbok 18-2001

Landbruks- og matdepartementet (2006): *Om reindriftsavtalen 2006/2007 om dekning av kostnader vedrørende radioaktivitet i reinkjøtt, og om endringer i statsbudsjettet for 2006 m.m.* St.prp. nr. 64 (2005-2006)

Miljøverndepartementet (2007): *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*. St.meld. nr. 26 (2006-2007)

Miljøverndepartementet (2001): *Friluftsliv. Ein veg til høgare livskvalitet*. St.meld. nr. 39 (2000-2001)

Reindriftsforvaltningen og NVE (2004): *Vindkraft og reindrift*. Oppdragsrapport A 10/2004.

http://www.nve.no/modules/module_109/publisher_view_product.asp?iEntityId=9308 (juni 2007)